

Teologi på glid – om vikten av det teologiska samtalet

Det teologiska samtalet är angeläget, även om tystnaden ibland kan vara enklare. Det är ofta mer motiverat för kyrkan att höja rösten i samhällsdebatten än att ägna sig åt teologins och den kristna trons mest avgörande frågor. En orsak skulle kunna vara att svaren sedan sekler är så givna att ingen ytterligare kraft behöver läggas på dem. Men motsatsen är troligare, att teologiska distinktioner inte är särskilt intressanta längre. Att vi lever i en tid, som gett upp tilltron till att det finns en Sanning, gör det inte lättare att reflektera utifrån den kristna trons sanningsanspråk.

Frågor som hur Jesu gudom och mänsklighet eller Treenighetens mysterium ska definieras uppfattas i klimathotens och den politiska orons tid som teologiska petisser. Huruvida vi i nattvardens sakrament enbart tar emot bröd och vin eller Kristi kropp och blod betraktas som oväsentligt att diskutera och en fråga som skuldens verklighet blir närmast en belastning för kyrkan.

Rädslan för att kyrkan ska uppfattas som alltför upptagen av sina egna dogmer är inte obefogad. Att ses som progressiv blir ibland viktigare för kyrkan än att hon vilar i sitt trosarv. Vad professorn i historia vid Yale, Timothy Snyder, kallar för »föregripande lydnad» (*Om tyranni – tjugo lärdomar från tjugonde århundradet*) tenderar då att bli ett signum för henne. För att inte ses som en forntida relik vill hon föregripa de samhällstendenser hon tycker sig ana, någonting som är märkbart på Svenska kyrkans hemsidas förenklade presentation av kyrkans tro, teologi och självförståelse.

Men det är alltid angeläget för kyrkan att återvända till de teologiska distinktionerna. För att förnya och fördjupa, för att bevara och åskådliggöra. Ingen kan förvänta sig att folk i allmänhet ska vare sig intressera sig för eller förstå frågornas dignitet. Men kyrkan behöver göra det. För hon vet att bakom vad som på ytan tycks vara spetsfundigheter döljer sig djupt existentiella och livsavgörande frågor. Frågor om synden, skammen och skulden (se även under Pressklipp), om döendet och döden, om meningen och närvaron.

Därför måste det teologiska samtalet pågå oavbrutet. Den pedagogiska ambitionen får inte trivialisera sanningen på ett sådant sätt att dogmernas innehåll går förlorat. Eller att det rent av förvandlas till villfarelser och heresier, gamla irrläror som visserligen kläs i nya kläder men som ändå tillhör vad kyrkan en gång avvisat som oförenliga med apostolisk och katolsk tro.

Många av de tidiga kyrkofäderna var omutliga i sin kamp för väl genomtänkta formuleringar, för den exakta distinktionen mellan den sanna läran om Jesus Kristus och villfarelsen. Den arianska striden, som under trehundralet pågick i decennier och kostade Athanasios flykt och förvisning, är ett välkänt exempel. Traditionen från kyrkofäderna och reformatörerna är därför viktig. Den är kyrkans minne, som ger stabilitet och djup åt teologin.

Frågan aktualiseras av att de teologiska glidningarna blivit vanligare. När är det som sägs om Jesus Kristus inte längre förenligt med kristen tro sådan den är formulerad i de apostoliska och nicenska trosbekännelserna, eller för den delen i Svenska kyrkans bekännelseskrifter?

Somliga gränser är omöjliga att dra exakt. Det är nog ofta bäst så. När är grått inte längre grått utan svart? På en flytande gråskala är det inte lätt att avgöra för ögat. Men även om själva övergången inte är knivskarp utan mer diffus, så går ändå någonstans en gräns till vad som är villfarelse.

Men var och när? Att som en biskopskandidat inför ett nomineringsval svara att Jesus Kristus är »förebild för en etisk livsstil och en mogen tro. En förlåtande livsstil. Inte elitistisk. En av mina bröder och systrar. I Jesus förstår jag Guds närvaro i det mänskliga lidandet», är ganska långt från vad kyrkans symbola uttrycker. Lika förbryllande är ett annat svar, att »Jesus är brännpunkten i den kristna metaberättelsen som levde med en fullständig gudsmedvetenhet, ett absolut gehör för människor och var beredd att ta konsekvenserna i sitt eget liv.» Otoliga exempel på en teologi som är på glid, inte minst i bibel- och sakramentssyn, kan hämtas från predikningar men också från den nya kyrkohandboken.

Detta är ingenting att förvånas över. Varje präst har ju i sin sekulära akademiska utbildning fått veta att Bibeln inte är riktigt att lita på och fått möta spekulativa hypoteser som framställts som fakta. Vad klassisk kristendom alltid sagt avfärdas lätt som tveksamma och omoderna teorier liksom att Skriftens särställning, *Sola Scriptura*, bryts ner genom att den betraktas som en rent mänsklig bok.

I Kyrkoordningens inledande paragraf sägs, att »Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära som gestaltas i gudstjänst och liv, är grundad i Guds heliga ord såsom det är givet i Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter». Men i kyrkomötet gäller i praktiken någonting annat. Där fungerar Skriften och bekännelseskrifterna ungefär som de gamla landskapslagarna. Man vet att de har funnits, men vad de innehåller vet man inte. De betyder ingenting i dagens situation.

Att göra anspråk på eller hävda någon sorts ren- och rättlärlighet, att någon tror sig veta vad som är rätt lära, kan uppfattas som högmod. Men motsatsen kan också gälla, en ödmjukhet och lyhördhet inför den kyrkans tro som traderats genom tiderna utan att göra anspråk på en egen tolkningsrätt. I den urkristna trosregeln (*regula fidei* eller *regula veritatis*) fann en gång den kristna bekännelsen ett mönster, en kärna för trons innehåll. I dag behöver vi på samma sätt kämpa för en tjugohundratalets trosregel – *regula fidei*.

Vi vill gärna tänka att Gud är större än några avgränsande definitioner. Men om man uppfattar Skriftens ord som Guds Ord, så blir vi påminta av Paulus i dennes stora enhetskapitel om vikten av enheten i tron: »Sträva efter att med friden som band bevara den andliga enheten: en enda kropp och en enda ande, liksom ni en gång kallades till ett och samma hopp. En är Herren, en är tron, ett är dopet, en är Gud och allas fader, han som står över allting, verkar genom allt och finns i allt» (Ef. 4:3–6). Men enheten har uppenbarligen också en gräns, för »vi skall inte längre vara barn och låta oss drivas omkring av alla lärovindar, inte vara lekbollar för människorna, som vill sprida villfarelse med sina bedrägliga påfund. Nej, låt oss i kärlek hålla fast vid sanningen ... (4:14–15).

Frågeställningarna är inte bekväma. I gränsöverskridandets tidevarv värjer vi oss mot just gränser. Och hur ska man hantera överskridanden? Ska straff utdömas? Ska rättning i ledet utkrävas? Snarare bör ett seriöst samtal föras – och just ett sådant samtal efterlyser SPT. Ett samtal i lyhördhet och respekt men med förnyad reflektion över de klassiska dogmernas betydelse i dag.